

Overweging 13 augustus 2017

Help, ik verga

Lezingen: Jona 2, 1-11; Romeinen 9, 1-5; Matteus 14, 22-33.

Wie zal ontkennen dat het tamelijk gemakkelijk is om te geloven in de trouw en de nabijheid van God wanneer het je voor de wind gaat. Maar wanneer het je tegen zit, je leven stagneert en je geen meter vooruit lijkt te komen, is het een stuk moeilijker om te vertrouwen op Gods belofte. We kunnen dan al snel gaan twijfelen aan Gods betrouwbaarheid. En dat is ook wat er aan de hand is met Jona en Petrus.

Twee keer spreekt Matteus over de profeet Jona, één keer vóór dit verhaal en een keer erna in respectievelijk hoofdstuk 12 en 16. En daarbij zegt hij dat het volk een teken verlangt voor de betrouwbaarheid en authenticiteit van Jezus, maar dat het geen ander teken zal ontvangen dan het teken van Jona.

De profeet Jona wordt door God geroepen om naar Nineve te gaan en daar de bevolking op te roepen tot bekering, opdat de stad niet verloren gaat. Maar Jona gaat weg van God en niet naar Nineve. Hij scheept zich in en er ontstaat een verschrikkelijke storm. Jona probeert zich te verschuilen voor God, zoals de mens wel vaker doet wanneer hij weg van God gaat. Hij daalt in de buik van het schip, maar de bemanning roept hem ter verantwoording en hij wordt uiteindelijk, min of meer op eigen verzoek, in zee geworpen en verzwolgen door een grote vis. De storm gaat liggen. Jona is nu geheel onder water in de buik van de vis. En nu begint Jona te bidden tot God met woorden waarin we psalm 22 en vooral ook psalm 69 herkennen. Op het dieptepunt van zijn bestaan aangekomen bekeert hij zich en wendt zich tot God om hulp. En God brengt Jona op het droge. Daarna gaat Jona naar Nineve om te doen wat God van hem vraagt.

Wanneer met betrekking tot Jezus gezegd wordt dat geen ander teken dan dat van Jona gegeven wordt, gaat het hierom. Om diens wil te doen heeft God hem een lichaam bereid. Hij is als het ware afgedaald in het sterfelijke bestaan, afgedaald tot in de dood, nedergedaald ter helle zoals we belijden en na drie dagen verreezen, weer op het droge gegooid. Wat onbegrijpelijk is wordt verhalenderwijs verduidelijkt.

De gedaanteverandering op de berg van een paar weken geleden, de spijziging van de vijftienduizend, ofwel de wonderbare spijsvermenigvuldiging, maar ook het verhaal over Jona en Petrus zijn openbaringen met betrekking tot de verrijzenis. Water staat immers ook symbool voor het sterfelijke leven; en wanneer Petrus denkt te vergaan, trekt Jezus hem eruit. Hij redt ons van de dood. Het verhaal is een teken, net zoals dat van Jona een teken is.

Het speelt in op ons geloof. Maar net als dat van Petrus, is ook ons geloof beïnvloedbaar door de omstandigheden. Juist in het zicht van de dood, of van doodsdreiging, gaat het wankelen. En dan misschien nog niet eens wanneer de dreiging onszelf betreft, maar meer nog waar het onze geliefden betreft. Ook al voelen we zijn aanwezigheid niet, toch zouden we moeten hopen dat we de mogelijkheid van zijn aanwezigheid open houden. En als we dat niet kunnen op grond van geloof, doen we het op grond van onze wanhoop en vertwijfeling. Zolang we maar blijven roepen houden we een opening om zijn hulp te ervaren, zelfs wanneer we zeggen 'zie je wel dat je er niet bent voor mij'. Of, met de woorden van Petrus, blijven zeggen: "Heer, red mij".

Oosterhuis heeft dit onmachtig bidden verwoord in een korte canon, op muziek gezet door Bernard Huijbers: "Dan nog, dan nog, klamp ik mij, klamp ik mij vast aan jou, of je wilt of niet. Op ongenade of genade, ik zal red mij red mij roepen, of zoiets als heb mij lief".

In het uitdrukken van de radeloosheid is de redding niet afwezig.

Het doet me weer denken aan een bezoek aan Dachau. De toen onafzienbare kale vlakke waar eens tientallen barakken stonden. Alleen het gebouw waar allerlei gruwelijke experimenten plaatsvonden staat er. En nieuwe gedenkplekken. Ergens op het terrein waar ik desolaat rond liep, een gebouw als een boeg van een gestrand schip, een in het zand vastgelopen ark. Een brede hoge ingang. Binnen alles zwart. Zwarter naarmate je dieper binnengaat omlaag het duister in. Tot je helemaal beneden staat in het smalste en donkerste deel. Als je met je neus tegen de muur staat en je kijkt omhoog, dan is daar een opening naar de hemel, naar licht, en in dat licht een menora, levens- en lichtboom, teken van hoop, van Gods aanwezigheid in het duisterste van het bestaan. Het moet kennelijk heel donker zijn om een lichtpuntje te zien

Ik vertel dit omdat er geen verklaring is voor de ervaring van de aanwezigheid van God of voor ons eigen geloof. Behalve dan ons verlangen om onze nood te kunnen adresseren. De openheid van dit verlangen roept de ervaring van zijn aanwezigheid op. Dit zegt minder over God dan over de uitwerking van ons verlangen. De noodkreet van Petrus roept de reddende hand van Christus op, niet zijn aanwezig zijn. Zo is het ook in het verhaal van Jona. In zijn biddend smeken, komt God hem tegemoet.

Er zijn vele momenten in mijn leven geweest dat ik de afwezigheid van God heb gevoeld, maar ik ben nooit opgehouden te bidden. En dan bedoel ik niet braaf bidden, maar bidden zoals de psalmist bidt. Met alle rauwheid van het leven. En daarin gebeurt iets. Zelfs wanneer je denkt dat er niets gebeurt, verandert het toch.

En nu ga ik niet in op de psalm die vandaag in de liturgie gebeden werd, namelijk psalm 69. Zeker is daar smeking om uitredding en vertrouwen in Gods uitredding. Maar hier doel ik op het gebed van Petrus en van Jona. En... het gebed van Jezus zelf aan het kruis. De psalm die uitdrukking geeft aan die vertwijfeling is psalm 22. Daarin vindt namelijk precies die omslag plaats van vertwijfeld bidden naar de ervaring van de aanwezigheid van de Heer. In één vers (vers 22) staat: "ontruk mij aan de muil van de leeuw, aan de hoorns van buffels. U antwoordt mij". Daarom kunnen deze kruiswoorden ook een teken zijn van Gods uiteindelijke uitredding.

Ik heb vaak getwijfeld aan Gods betrokkenheid, maar ik ben nooit gestopt met bidden, zoals ik al zei. Ook al was mijn bidden soms niet meer dan een hunkering. "Verlangen bidt altijd", zegt Augustinus, en: "Wanneer stopt het bidden? Wanneer het verlangen stopt". Als mens houden we nooit op te verlangen naar perspectief, naar troost, naar vervulling. Dus stopt ook ons gebed nooit, hoe oningevuld ook. Zelfs als we geen woorden vinden.

De verhalen vertellen ons dat Gods liefde niet stopt bij de poort van de dood, dat zijn trouw verder reikt dan onze duisternis, ons niet weten en geen uitkomst zien. Waar wij geen uitweg zien baant God een weg naar leven. Waar wij dreigen ten onder te gaan reikt Hij zijn reddende hand, hoe en in wie dan ook; waar we in het duister van de dood verloren dreigen te gaan, trekt Hij ons op de kust van het leven. In de zogenoemde wonderverhalen van het evangelie wordt precies dit wonder van Gods liefde geopenbaard. Jezus zelf is de levende getuige van dit wonder. De verhalen openbaren ons wie en wat we zijn in Gods liefde, zij stellen ons leven in zijn licht en maken duidelijk waartoe we bestemd zijn. Zij veranderen angst in hoop, twijfel in vertrouwen, wanhoop in geloof. Niet als een wonderverhaal, maar door de gang van ons

bestaan, door ons op het water van het leven te wagen en tot onze verrassing en vreugde te merken dat op het diepste punt er op ons roepen die hand is die ons redt. Amen.